

PM 4. FAKTA OCH FÖRDJUPNING: LOs PENSIONSPROJEKT 2026

Övergångspension

– trygg brygga mellan arbetsliv
och ålderspension

Stockholm 2026-03-23
Författare: Anna Almqvist
LO

© Landsorganisationen i Sverige 2026

Grafisk form: LO
Tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2026
ISBN 978-91-566-3813-8
LO 26.03 100

Innehåll

Inledning	4
Vilka klarar inte att arbeta till riktåldern?	5
Tidigare regelverk	6
De särskilda äldrereglerna i sjukersättningen	8
Olika modeller för tidig pension	9
LOs förslag: Övergångspension	11
1. Övergångspension – en egen försäkring	12
2. Fast åldersgräns från 60 års ålder	12
3. Rimligare varaktighetskriterium	12
4. Anpassade anställningar exempelvis på Samhall bör omfattas	13
5. Rättvisa ersättningsnivåer och inbetalningar till pension	13
Referenser	15

Inledning

Alla klarar inte att arbeta hela vägen fram till riktåldern för pension. Arbetare – och i synnerhet arbetarkvinnor – är speciellt drabbade. Långa och slitsamma arbetsliv men även andra hälsoproblem ska inte innebära fattigdom. Dagens sjukersättning ger inte tillräcklig trygghet. Det behövs en trygg möjlighet till tidig pension för den som har nedsatt arbetsförmåga. En brygga mellan arbetslivet och ålderspension när kroppen inte håller hela vägen.

Medellivslängden i befolkningen har ökat betydligt de senaste decennierna. Det är bakgrunden till politikens ambitioner att befolkningen ska arbeta högre upp i åldrarna.¹ Redan i dag är det dock långt ifrån alla som klarar att arbeta hela vägen till riktåldern, det vill säga den ålder då en person tidigast kan få full allmän pension. I takt med att riktåldern höjs är risken stor att denna grupp kommer att öka i storlek, om inte hälsan i hela befolkningen förbättras i samma takt som medellivslängden ökar. Betydande satsningar på anpassning och omställning i arbetslivet är nödvändiga. Men det behövs också en trygg och välfungerande brygga mellan arbetslivet och ålderspension för grupper som inte klarar att arbeta hela vägen.

Denna pm inleds med en kort diskussion om vilka grupper som bedömer sig ha svårt att klara av att arbeta hela vägen. Att vissa inte klarar att arbeta till vad som kan betraktas som ordinarie pensionsålder har i Sverige – både historiskt och i dag – hanterats genom behovsprövad försäkring (sjukersättning och tidigare förtidspension). Ersättning ges till den som har en stadigvarande nedsättning av arbetsförmågan. Vi redogör kort för hur försäkringsskyddet sett ut historiskt och för dagens regelverk. Därefter diskuteras andra typer av lösningar för tidig pension. Vi avslutar denna pm med våra förslag för ett tryggare och mer välfungerande system. Vi kallar vår lösning *Övergångspension*.

¹ Se vidare i LO (2026) *En rättvis och realistisk pensionsålder*.

Vilka klarar inte att arbeta till riktåldern?

Många äldre arbetare känner oro för att de inte kommer att kunna arbeta fram till pensionsåldern. Särskilt tydligt är detta bland äldre arbetarkvinnor.

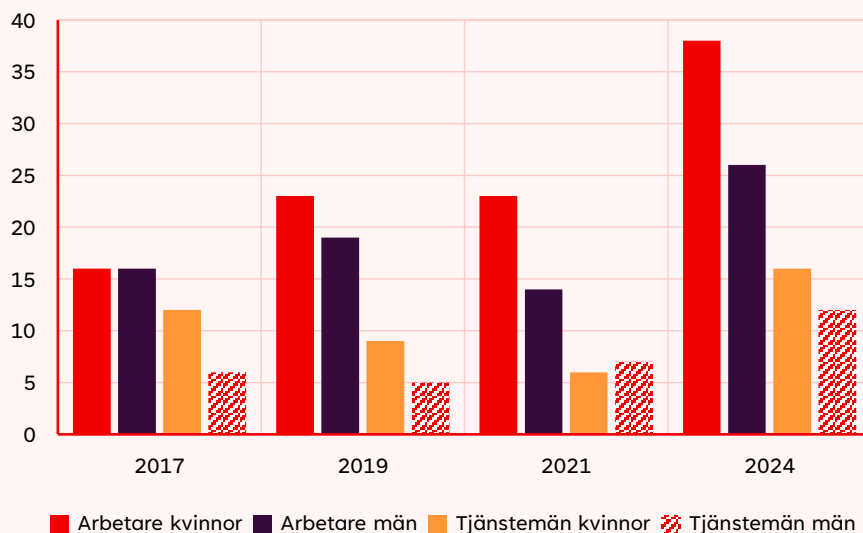
I SCBs Arbetsmiljöundersökningar har andelen som bedömer att de troligtvis inte kommer kunna fortsätta arbeta i sitt yrke fram till ordinarie pensionsålder ökat över tid. Det gäller såväl arbetare som tjänstemän, och både män och kvinnor. Det finns dock tydliga skillnader utifrån klass och kön vilket framkommer i diagram 1. Bland äldre arbetarkvinnor är andelen högst. År 2024 uppgav 38 procent av arbetarkvinnorna i åldern 50–64 år att de troligtvis inte kommer kunna arbeta fram till pensionsåldern för sitt yrke. Andelen har också ökat stort över tid. För arbetarmän var motsvarande siffra 26 procent år 2024. För tjänstemän var motsvarande siffra 16 procent för kvinnor och 12 procent för män.

Hälsoskäl är den tydligast viktigaste orsaken bland såväl arbetarkvinnor som arbetarmän. Arbetsmiljö och arbetsuppgifter är andra vanliga orsaker som uppges.

DIAGRAM 1

Bedömer att man inte kommer att kunna arbeta fram till ordinarie pensionsåldern i sitt yrke

Andel (%), anställda i åldern 50–64 år

Källa: SCB AMU.

Tidigare regelverk

Behovet av någon form av lösning för den som inte klarar av att arbeta hela vägen är tydligt. Försäkringar som ger ersättning vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga – dagens sjukersättning eller det som tidigare hette förtidspension – har funnits länge, men systemets utformning har förändrats över tid. Särskilt har möjligheten att ta hänsyn till andra faktorer än rent medicinska varierat.

Under 1970-talet infördes för första gången möjligheten att bevilja förtidspension på andra grunder än strikt medicinska. Särskilda äldreregler infördes som innebar att äldres rätt till ersättning skulle bedömas utifrån personens möjlighet att försörja sig genom arbete hen hade erfarenhet av. Under samma period infördes även möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsmässiga skäl. (SOU 2021:69)

I spåren av 1990-talskrisen reformerades försäkringen, till att vila på mer renodlat medicinska bedömningar. Bland annat försvann de särskilda äldrereglerna. Viss möjlighet till individuella hänsyn kvarstod dock i syfte att bedömningen skulle bli mer balanserad. Möjlighet att beakta exempelvis ålder, utbildning och boställningsförhållanden fanns kvar fram till 2008. (SOU 2021:69)

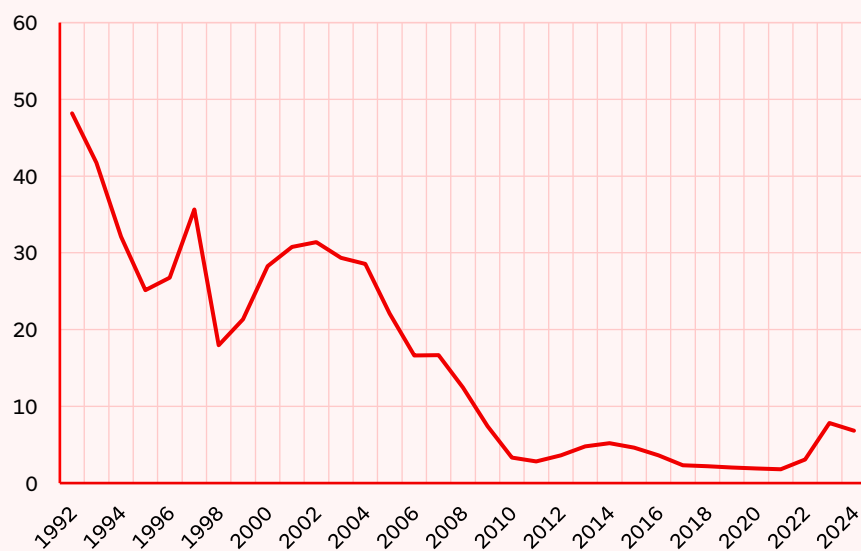
År 2003 ersattes förtidspensionen av sjukersättningen, vilket innebar att försäkringen flyttades från ålderspensionssystemet till sjukförsäkringssystemet. Ett par år senare, 2005, slogs de lokala försäkringskassorna samman till en nationell myndighet, Försäkringskassan. I samband med detta inleddes ett internt arbete för att öka likvärdigheten i bedömningarna över landet. Arbetet ledde dock också till successivt striktare tillämpning (Laun och Palme, 2020).

År 2008 skärptes regelverket ytterligare. Möjligheten till tidsbegränsad sjukersättning försvann. Det infördes krav på att nedsättningen av arbetsförmågan skulle vara stadigvarande. En konsekvens av detta krav var att sjukersättning endast beviljas om rehabiliteringsåtgärder inte bedöms kunna leda till att en individ återfår någon arbetsförmåga.

I diagrammet nedan över förstagångsbeviljanden av förtidspension respektive sjukersättning är den stegvisa åtstramningen av regelverket tydlig. I början av 1990-talet låg antalet förstagångsbeviljanden av förtidspension i åldersgruppen 60–64 år på runt 40–50 beviljanden per 1 000 personer. Under 2010-talet låg motsvarande siffra på mellan 2–5 beviljanden.

Förstagångsbeviljaden av sjukersättning/förtidspension

Antal beviljanden per 1 000 personer, 60–64 år

Källa: Försäkringskassan.

De särskilda äldrereglerna i sjukersättningen

I september 2022 infördes särskilda äldreregler i sjukersättningen. I debatten vid införandet kallades förslaget för Trygghetspension. Syftet med de nya reglerna var att ge ekonomisk trygghet till de som har slitit ut sig under arbetslivet och därför inte kan arbeta till riktåldern. Detta för att färre ska känna sig tvingade att ta ut ålderspension i förtid med livsvariga konsekvenser i form av lägre pension.

Äldrereglerna gäller personer som har som mest fem år kvar till riktåldern för pension.² Det krävs också att personen har erfarenhet av sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden under de senaste femton åren. Den försäkrade ska bedömas i förhållande till dessa arbeten eller i förhållande till annat lämpligt arbete som är tillgängligt för personen.

Reglerna har tillämpats under förhållandevis kort tid vilket gör det svårt att dra långsiktiga slutsatser. Det tar tid innan regelverksförändringar får fullt genomslag. Några tidiga uppföljningar har dock gjorts (SOU 2024:26; IFS 2023). Dessa uppföljningar pekar mot att fler äldre ansökt om sjukersättning sedan införandet av de särskilda äldrereglerna. Beviljandegraden har också stigit. Nybeviljanden har ökat brett. Störst har ökningen dock varit inom byggverksamhet, tillverkning och transport. Men även inom service-, omsorgs- och försäljningsarbete är ökningen jämförelsevis stor. Bland diagnosgrupperna är ökningen störst bland grupper med muskuloskeletal diagnos, det vill säga problem i rörelseorganen.

Som framkommer i diagram 2 är det ändå inte i närheten lika många äldre som beviljas sjukersättning i dag som under 1990-talet och början av 2000-talet. Antalet nybeviljanden framstår fortsatt som lågt även i jämförelse med statistiken över andelen äldre anställda som bedömer att de inte kommer kunna arbeta fram till ordinarie/önskad pensionsålder i sitt yrke.

² Riktåldern är också den tidpunkt till vilken man som längst kan få sjukersättning.

Olika modeller för tidig pension

Medellivslängden ökar i många länder och därmed också behovet av längre arbetsliv. Samtidigt finns det i alla länder grupper som inte kan arbeta till ordinarie pensionsålder. De flesta länder har därför någon form av möjlighet till tidig pension för att denna grupp inte ska hamna i kläm.

I en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen, ISF (2021:7) analyseras olika internationella erfarenheter och lösningar. Fem modeller identifieras:

- Efter ett långt arbetsliv
- I särskilda yrken
- Deltidslösningar eller delpensionslösningar
- För äldre med nedsatt arbetsförmåga, genom sjukförsäkring eller förtidspension
- För äldre arbetslösa eller förlängd arbetslöshetsersättning för äldre

I många länder finns en kombination av flera av dessa modeller. I rapporten konstateras att de olika modellerna har både för- och nackdelar.

En utmaning är att utforma en träffsäker modell. En del modeller riktas exempelvis till alla som uppnått en viss ålder eller ett visst antal år i arbetslivet. Beroende på hur sådana modeller utformas kan de göra det möjligt för stora grupper att gå i tidig pension. Detta kan bli kostsamt och innebär att även personer som hade kunnat fortsätta arbeta avslutar arbetslivet i förtid. En konsekvens blir ofta att ersättningsnivåer eller regelverk gällande vem som omfattas stramas åt för att hålla nere kostnader. Modeller kopplade till yrke riskerar skapa inlåsnings effekter och gränsdragningsproblem. Behovsprövade modeller utifrån individens arbetsförmåga tenderar att vara jämförelsevis träffsäkra, men kräver å andra sidan mer administration. De riskerar också innebära att personer med tunga jobb får möjlighet till pensionering först när de har slitits ut fullständigt.

I Sverige finns, förutom den behovsprövade sjukersättningen, en möjlighet att gå i pension från och med den så kallade lägsta åldern för pension. Den allmänna inkomstgrundade pensionen blir då dock betydligt lägre. Detta som en konsekvens av dels färre intjänade pensionsrätter, dels att individens pensionsbehållning beräknas behöva delas ut över fler år. Därtill är grundskyddet tillgängligt först vid riktåldern. Kostnaden för tidig pensionering tas alltså i detta fall helt av individen. För personer som har arbetat i yrken med låg lön blir det i praktiken ofta omöjligt att nyttja denna möjlighet. Dagens svenska systemet med flexibel pensionsålder får därmed anses ha låg träffsäkerhet, om syftet är att ge personer som arbetat länge i tunga yrken och har svårt att klara hela vägen en möjlighet till tidig pension.

Vad är Arne-pension?

En reform för tidig pension som har blivit omtalad i Sverige är den danska "Arne-pensionen". Den infördes 2022 och är en möjlighet till tidig pension för den som arbetat många år med låg lön. I Danmark ligger pensionsåldern år 2026 på 67 år för alla. Arne-pensionen innebär att den som har arbetat i 44 år får möjlighet att gå i pension tre år tidigare, alltså vid 64 års ålder. Den som arbetat 43 år får gå två år tidigare och den som arbetat 42 år ett år tidigare. Även föräldraledighet, arbetslöshet och sjukdom räknas in. Det finns ingen prövning av personens arbetsförmåga.

Om en person tjänat in till en högre pension trappas Arne-pensionen ned. Den som tjänar mer än 25 000 danska kronor i månaden (knappt 36 000 svenska kronor) år 2024 får ingen Arne-pension. Kraven på anställningstid och den strikta avtrappningen har lett till att endast 12 500 helårspersoner fick Arne-pension år 2024.

Det danska pensionssystemet skiljer sig betydligt från det svenska och Arne-pensionen skulle inte vara lämplig att kopiera rakt av. Det danska systemet har en fast pensionsålder och endast en mindre del av den statliga pensionen är arbetsmarknadsrelaterad. I Sverige finns däremot redan *rätten* att gå i tidig pension. En Arne-pension av dansk modell inom ramen för det svenska systemet – som baseras på livsinkomstprincipen – skulle också få stor negativ påverkan på pensionsnivån.

Att Arne-pension blivit så omtalad i Sverige bör förmodligen inte tolkas som en vilja att rakt av kopiera systemet utan snarare som ett uttryck för behovet av en bättre fungerande lösning för tidig pension för de som behöver det.

LOs förslag: Övergångspension

Stora grupper av anställda klarar inte att arbeta till riktåldern. Den som är sjuk eller utsliten ska inte behöva ta ut sin allmänna pension i förtid. Att göra det får konsekvenser i form av lägre inkomster livet ut. Det behövs ett välfungerande och tryggt system för dem som inte klarar att arbeta till riktåldern.

För dem som inte klarar att arbeta till riktåldern ska det vara möjligt att gå tidigare med en rimlig ersättning nu och utan att det påverkar den framtida pensionen. LO anser att ett behovsprövat försäkringssystem är det bästa sättet att ge ekonomisk trygghet till den som har nedsatt arbetsförmåga och därför inte kan arbeta fram till riktåldern. Även om alla system har för- och nackdelar är behovsprövade system de mest träffsäkra för att ringa in denna grupp vilket ökar systemets legitimitet. Därtill skapar ett behovsprövat försäkringssystem som omfattar alla, oavsett exempelvis yrke eller antal arbetade år, värde för breda grupper. Sammantaget innebär detta att ett behovsprövat försäkringssystem ger bäst förutsättning för en rimlig ersättningsnivå.³

Samtidigt finns det berättigad kritik mot behovsprövade system. De innebär ofta att man behöver slita ut sig helt i arbetslivet innan möjlighet ges att gå i tidig pension. Detta trots att det ofta är tydligt att om en person stannar kvar i sitt nuvarande arbete riskerar det innebära en så negativ påverkan på hälsan att arbetsförmågan kommer bli långvarigt nedsatt. LO anser att det, om det inte går att anpassa arbetet, ska vara möjligt att få ersättning inom ramen för den försäkring vi föreslår i förebyggande syfte. Det vill säga för att förhindra en fortsatt försämring av arbetsförmågan. Det behöver utredas hur en sådan förebyggande bedömningsgrund kan utformas.

Den så kallade Trygghetspensionen, det vill säga de särskilda äldrereglerna i sjukersättningen, infördes 2022. LOs bedömning är att införandet av äldrereglerna var ett steg i rätt riktning. Systemet behöver dock förbättras på flera punkter för att bättre möta behoven. LO föreslår därför ett antal förändringar som samlat syftar till att skapa en trygg brygga mellan arbetsliv och ålderspension för personer med nedsatt arbetsförmåga.

³ Vid sidan om en trygg möjlighet till tidig pension för de som inte kan arbeta till riktåldern på grund av nedsatt arbetsförmåga behövs dock också förändringar av pensionssystemet som innebär ett mer realistiskt och rättvist förhållningssätt till pensionsålder. LO anser att det behövs en ny beräkningsmodell för riktåldern samt förändringar som ökar möjligheten, för den som arbetat ett långt arbetsliv, att välja att gå i pension innan riktåldern om man vill. LOs förslag på detta område diskuteras vidare i pm:et *En rättvis och realistisk pensionsålder* (LO, 2026).

1. Övergångspension – en egen försäkring

Det bör vara tydligt, för den som söker, för den som bedömer och för beslutsfattare, att äldres rätt till ersättning vid nedsatt arbetsförmåga prövas på annat vis än yngres.

Mycket tyder på att det i dag finns äldre som är i behov av sjukersättning men som inte ansöker, trots att de skulle beviljas ersättning med stöd av de nya äldrereglerna. Ansökningsnivåerna ligger på en lägre nivå än vad som kan anses rimligt. Detta sett till såväl historiska nybeviljande som andelen av de äldre anställda som bedömer att de inte kommer kunna arbeta till ordinarie pensionsålder.⁴ Att för få personer ansöker kan ha flera orsaker. Sannolika förklaringar är dock bristande kännedom om de nya reglerna.

Dagens äldreregler är utformade som specialregler inom sjukersättningen. LO anser att möjligheten till tidig pension för äldre med nedsatt arbetsförmåga i stället bör vara en egen försäkring. Vi föreslår att försäkringen kallas *Övergångspension*. Det bör framgå från namnet att det handlar om en form av tidig pension, en förmån tänkt att brygga tiden mellan arbete och ordinarie pension. Vi föreslår att ansökan och utbetalning från försäkringen flyttas från Försäkringskassan till Pensionsmyndigheten av samma anledning.

2. Fast åldersgräns från 60 års ålder

För att omfattas av äldrereglerna i sjukersättningen enligt dagens regelverk ska en person ha som mest fem år kvar till riktåldern. I takt med att riktåldern höjs, förflyttas också gränsen för när man omfattas av äldrereglerna högre upp i åldrarna.

Från ett omställningsperspektiv finns viss logik i att regelverket är kopplat till riktåldern. Antalet år kvar till ålderspension har betydelse för om det är rimligt att sätta in stora insatser för att en individ ska ställa om till ett annat yrke.

LO anser dock inte att detta är ett tillräckligt tungt skäl för att koppla regelverket till riktåldern. Hälsan och möjligheten att arbeta längre upp i åldrarna förbättras inte automatiskt bara för att riktåldern ökar. Och definitivt inte för alla grupper. En behovsprövad försäkring med en fast åldersgräns gör att risken minskar att individer och grupper hamnar i kläm. LO anser därför att man bör omfattas av den nya försäkringen Övergångspension från 60 års ålder. Detta är den åldersgräns som gällde när äldrereglerna i sjukersättningen infördes 2022.

3. Rimligare varaktighetskriterium

För att beviljas sjukersättning krävs att en persons arbetsförmåga kan anses vara stadigvarande nedsatt. I praktiken innebär detta kriterium att det i

⁴ Antalet beslut (beviljanden och avslag) i åldersgruppen 60–64 år låg 2024 på knappt 5 000 enligt Försäkringskassans statistik. År 2024 fanns runt 600 000 personer i åldersgruppen.

många fall ställs krav på en varaktighetsprognos för nedsättningen av arbetsförmågan som går bortom vad hälso- och sjukvården kan göra utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Att bevisa att arbetsförmågan är stadigvarande nedsatt är inte bara ett mycket högt ställt krav, utan i praktiken ett krav som ofta är omöjligt att uppfylla.

LO anser att det behövs ett varaktighetskriterium där den centrala utgångspunkten måste vara den medicinska prognos som *kan* göras av hälso- och sjukvården. Denna överskådlighet behöver tydliggöras. I den nya Övergångspensionen bör varaktighetskriteriet "stadigvarande nedsatt" ersättas med "överskådlig tid".⁵ Vid bedömningen av den nedsatta arbetsförmågan ska därtill inte tid bortom den tidpunkt då sjukersättning som längst kan utbetalas beaktas.

4. Anpassade anställningar exempelvis på Samhall bör omfattas

För att omfattas av de nuvarande äldrereglerna i sjukersättningen krävs det att en person har erfarenhet av förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden under de senaste 15 åren. Det är mot dessa arbeten den försäkrades arbetsförmåga bedöms. Begreppet normalt förekommande har i tillämpningen av regelverket tolkats som att personer vars erfarenhet utgörs av exempelvis arbete på Samhall, eller andra anpassade anställningar, inte omfattas av de särskilda äldrereglerna. Detta även om personen uppfyller ålderskriteriet. Denna lagtolkning var inget som förutsågs av själva utredningen som föregick införandet av äldrereglerna.⁶

LO anser att även äldre personer med erfarenhet av en anpassad anställning exempelvis hos Samhall, bör ha rätt att få sin arbetsförmåga bedömd mot den eller de anställningar hen faktiskt har erfarenhet av under den senaste 15 års perioden.

5. Rättvisa ersättningsnivåer och inbetalningar till pension

För den som inte klarar att arbeta hela vägen till riktåldern ska det vara möjligt att gå i tidig pension med en rimlig ersättning och utan negativ påverkan på den framtida pensionen.

Ersättningsnivån i den inkomstbaserade sjukersättningen beräknas i dag utifrån en antagandeinkomst som baseras på de tre bästa inkomståren under en ramtid. Den som har sjukersättning får även pensionsrätter (inbetalning till allmänna pensionen) baserat på antagandeinkomsten. Tanken är att

⁵ Detta är det kriterium som tidigare föreslagits för sjukersättningen som helhet av SOU 2021:69 En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet.

⁶ Detta enligt den särskilda utredaren och experter i referensgruppen <https://arbetet.se/2023/04/24/politikerna-glomde-63-ariga-benny-och-tusentals-andra-pa-samhall-i-nya-regler-for-sjukersattning/>

antagandeinkomsten ska spegla vad du skulle ha haft i inkomst om du inte blivit sjuk.

Ramtiden är mellan fem och åtta år (beroende på ålder) tillbaka från tidpunkten då du söker och beviljas sjukersättning. Inte från tidpunkten då den försäkrade först fick en nedsatt arbetsförmåga. Många som beviljas sjukersättning har dock först varit sjukskrivna med sjukpenning. Har denna period sträckt sig över flera år kan det få betydande konsekvenser för nivån på sjukersättningen och den framtida pensionen. Detta då inkomsterna under ramtiden till stor del kan komma att utgöras av sjukpenning snarare än den lön personen hade innan hen fick nedsatt arbetsförmåga.

LO anser att den inkomstbaserade ersättningen, i såväl den nya Övergångspensionen som i den vanliga sjukersättningen, ska baseras på den verkliga bakomliggande inkomsten. Det vill säga de löneinkomster man hade innan man fick nedsatt arbetsförmåga.

Ytterligare ett problem med beräkningen av antagandeinkomsten är att denna följer prisernas utveckling. Vid lång försäkringsperiod tenderar detta innebära att antagandeinkomsten successivt urholkas. Antagandeinkomsten är tänkt att spegla den inkomst den försäkrade skulle haft om hen inte fått nedsatt arbetsförmåga. Den bör därför i stället följa inkomstindex.

Referenser

IFS (2021) *Möjligheter till tidig pensionering* [Länk](#)

IFS (2023) *De nya äldrereglerna i sjukersättningen* [Länk](#)

Laun och Palme (2020) [Länk](#)

LO (2026) *En rättvis och realistisk pensionsålder*

SCB AMU Arbetsmiljöundersökningen [Länk](#)

SOU 2021:69 *En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet*
[Länk](#)

SOU 2024:26 *En utvärdering av förändringarna i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022* [Länk](#)

